

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Byggd miljö för alla

Referat

2023

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Miljöministeriet 2023

Referat: Lägesbild och förslag till utveckling

Stärker den människorättsbaserade tillgängligheten

Tillgänglighetens betydelse för tryggheten av jämlikhet, självbestämmanderätt samt andra grundläggande och mänskliga rättigheter har identifierats och då lagstiftningen utvecklas kommer detta hela tiden allt bättre fram. En utmaning är att genomförandet av tillgänglighet i praktiken påverkas av lagstiftningen inom en stor grupp olika rättsområden och förvaltningsområden. Det leder till otakt och avbrott varvid tillgängligheten i det praktiska livet nödvändigtvis inte realiseras. Dessutom har de människor som har det största behovet av tillgänglighet, såsom personer med funktionsnedsättning och äldre personer, i nuläget oftast rollen som tjänstemottagare, men genom att systematiskt utveckla lagstiftningen kan vi trygga deras möjligheter att utöva sin självbestämmanderätt fullt ut bland annat som arbetstagare, företagare och konsument.

Utvecklingsförslag:

- Granskar på ett övergripande sätt huruvida lagstiftningen om tillgänglighet är tillräcklig och överensstämmande genom ett samarbete mellan olika förvaltningsområden och det civila samhället.
- Genom en författningsrättslig analys som omfattar olika förvaltningsområden utreder man tillgänglighetens ställning i rättssystemet och statens ansvar att trygga den samt bedömer lämpliga regleringsmetoder.

Sörjer på förhand för tillgängligheten i den byggda miljön

Förpliktande krav på tillgänglighet gäller nybyggnad och reparation- och ändringsprojekt för vilka det krävs bygglov. Bäst är tillgången på tillgängliga lokaler och tjänster där det byggs nytt eller där byggnader byggs om för ny användning. Brister i tillgängligheten i den byggda miljön är man däremot för närvarande tvungen att avhjälpa med olika individuella lösningar för att tillgodose rättigheterna. Tillgängligt tillträde till den byggda miljön genomförs då långsamt och genom förfaranden i efterhand. Finland har som en part i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning dock förbundit sig att säkerställa tillgängligheten redan innan någon begär tillgång till lokalen eller tjänsten.

Utvecklingsförslag:

- Utarbetar bestämmelser för att förbättra tillgängligheten i situationer där det inte krävs bygglov. Då lagstiftningen utvecklas fäster man utöver förbättring av tillgängligheten vikt även vid att upprätthålla den. Stärker tillgänglighetsreparationernas ställning i den planmässiga fastighetsförvaltningen.
- Granskar huruvida rättsskyddsmedlen är tillräckliga i fall där tillgänglighetsförpliktelserna har försumrats. Säkerställer att det för förpliktelserna avseende tillgänglighet finns en bestämd ansvarig aktör.
- Säkerställer att livsmiljöerna svarar mot människornas behov även då åldersstrukturen förändras. Säkerställer tillgången till reparationsunderstöd för bostadsbeståndet.

Ser över tillgängligheten i sin helhet

Förpliktelseerna i tillgänglighetsförordningen från 2017 fokuserar på tillgänglighet med tanke på rörelseförmågan. Bestämmelserna omfattar inte i tillräcklig grad sensorisk tillgänglighet. Den sociala, psykiska och kognitiva belastning som den byggda miljön medför beaktas i nuläget inte alltid i planeringen av lokaler och miljöer där det behövs och skulle gagna många befolkningsgrupper.

Utvecklingsförslag:

- Då tillgänglighetsförordningen och annan lagstiftning om tillgänglighet utvecklas granskar man tillgängligheten med hänsyn till dess olika delområden.
- Granskar hur tillgänglighetsförordningen fungerar och gör utifrån den behövliga ändringar.
- Främjar design för alla. Strävar efter en sensoriskt tillgänglig, lättframkomlig byggd miljö som är lätt att uppfatta. I planeringen beaktas olika åldersgrupper, lokalernas användningsändamål samt gårdsplaner och den upplevda säkerheten för dem.

Utvecklar tillgängligheten för lokaler och tjänster som är öppna för allmänheten

Lagstiftningen om tillgänglighet för områden som är avsedda för allmänheten (gatuområden, torg, trafikområden, rekreationsområden osv.) är ännu knapp. Om tillgängligheten för tjänster (tex. trafik- och banktjänster) som är avsedda för allmänheten finns det däremot EU-lagstiftning. Eftersom det är möjligt att placera tillgängliga tjänster i en otillgänglig miljö har man i riksdagen i samband med behandlingen av tillgänglighetsdirektivet ansett det behövt att i brådskande takt fortsätta beredningsarbetet med tanke på tillgängligheten i den byggda miljön. Även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förpliktar avtalsstaterna att sätta i kraft minimumstandarder och riktlinjer för tillgänglighet till anläggningar och service som är öppna för eller erbjuds allmänheten. Lika tillträde till den fysiska miljön och till service ska säkerställas både i städer och på landsbygden.

Utvecklingsförslag:

- Utarbetar bestämmelser och planläggningspraxis för att utveckla tillgängligheten för lokaler och tjänster som är öppna för allmänheten i den byggda miljön.
- Utvecklar tillgänglighetslagstiftning om allmänna områden. Utreder möjligheterna att främja tillgängligheten för allmänna områden i kommunernas byggnadsordningar med stöd av den nya bygglagen.
- Beaktar tillgänglighet i reformen av lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden.

Ökar den allmänna medvetenheten om tillgänglighet och dess betydelse

Människor med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga upplever i sin vardag utanförskap och diskriminering, vilket är förknippat med attityder och med bristfällig information om tillgänglighet. Det kan upplevas för svårt eller som en ekonomisk belastning att förbättra tillgängligheten. Antalet kontakter som gäller diskriminering till diskrimineringsombudsmannen har ökat de senaste åren. Det beror allt oftare på brister bland annat i tillgängligheten för boendet. För att praxisen ska ändra så att den bättre tar hänsyn till människors olika behov och situationer är det viktigt att föra fram på vilket sätt tillgängligheten kan förbättras och hur det påverkar tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna samt en miljö som är bra för alla.

För att genomföra tillgänglighet i den byggda miljön krävs det att de ansvariga aktörerna har tillgång till tillräcklig kompetens i planerings- och genomförandeskedet samt i drifts- och underhållskedet. Tillämpningsanvisningar för lagstiftningen, vägledning och rådgivning från byggnadstillsynen samt samarbete mellan kommunerna i vägledningen av tillämpningen upplevs behövlig. I byggprojektet kan man också anlita en tillgänglighetsexpert. Bristfällig lagstiftning om tillgänglighet för och underhåll av allmänna områden har lett till att det i kommunerna finns behov att utarbeta egna anvisningar för att förbättra tillgängligheten. Dessutom finns sakkunnigorganisationernas guider för olika situationer. Trots den rikliga tillgången på verktyg uppstår under den byggda miljöns livscykel situationer då genomförandet av tillgängligheten avbryts. Verktyg behöver fortfarande utvecklas och tas mera konsekvent i användning.

Utvecklingsförslag:

- Kommunikerar till allmänheten om tillgänglighetens betydelse för en smidig och trygg vardag och som garanti för jämlikhet. Tillgänglighet är en lönsam investering som bidrar till att stärka samhällets sociala och ekonomiska hållbarhet.
- Fäster i utbildningen av planerare och i beredningen av offentliga upphandlingar vikt vid innehållet som gäller tillgänglighet i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt vid forskningsdata om tillgänglighet i den byggda miljön och dess samhälleliga genomslagskraft.
- I samband med bedömningen av hur tillgänglighetsförordningen fungerar utreder man vilka behov av utveckling som finns för att säkerställa tillgängligheten i planerings- och bygglovsprocessen.
- Utvecklar samling av, tillgång på och underhåll av tillgänglighetsinformation för den byggda miljön.
- Förtydligar förhållandet mellan tillgänglighetsförpliktelser och befintliga anvisningar och rekommendationer. Lyfter fram exempel på framgångsrika planeringslösningar.